

Yerel Demokrasi, Yerel Hukuk ve Evrensel Değerler

2000’li yıllara gelindiğinde iç dinamikler, Türkiye’nin uluslararası hukuk taahhütleri, AB süreci, bölgesel ve küresel gelişmelerin etkisiyle değişim kaçınılmaz hale gelmişti. Bu gelişmelere, Türkiye’nin hızlı gelişen dinamik özel sektörü ve büyük genç nüfus kitlesi ile bunların taleplerini de eklendiğinde tüm bu dinamiklerin etkisiyle anayasal ve yasal düzeyde insan hakları, demokrasi ve hukuk devleti standartlarının yükseltilmesi ihtiyacı doğmuş ve konjüktürel engelleyici dinamiklere rağmen Türkiye devrim sözünün az kaldığı evrim geçirmiştir.

Demokrasi perspektifinden bakıldığında, 1982 Anayasası’nın öngördüğü hukuki yapının evrensel değil yerel bir yapılanma olduğu ciddi değişikliklere tabi tutulması gerektiği kolaylıkla fark edilebilir. Ancak bir hukuki düzende yapısal reformların gerçekleştirilmesi için temenniler yetersiz kalmaktadır. Dünya ve Türkiye deneyimlerinin gösterdiği gibi, demokratikleşme dalgası olarak nitelendirilebilecek değişikliklerin gerçekleştirilmesi, güçlü ve kararlı halk desteğini almış siyasi iktidarları gerektirir. Böyle bir reformun yapılabilmesi için aynı zamanda istikrarlı bir döneme de ihtiyaç duyulmaktadır.

BİREYİN VE TOPLUMUN DEĞİL DEVLETİN KORUYUCU KALKANI ANAYASA

Anayasanın öngörülen evrensel hukuk sisteminin gerisinde yerel bir ihtiyaç ve birey ile toplumun ihtiyaçları yerine devletin koruyucu kalkanı olarak kurgulanıp yapılandırılması yargının hukukun gerisinde kalmasına sebebiyet vermiş demokratik sisteme cevap veremez konumunda radikal kararlar almış ve bu nedenle anayasal ve yasal reformların yapılması zorunluluğu, yaşanan gelişmelerle de doğrudan zaruri hal almıştır. Türkiye’de 1990 sonrasında gittikçe artan biçimde insan hakları ile ilgili bir bilinçlenme oluşmuştur. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nden (AİHS) kaynaklanan bireysel başvuru hakkının tarafımızdan tanınmasından bugüne kadar, Türkiye’den, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne (AİHM) yapılan başvuru sayısının giderek artıyor olması ve bu başvuruları azaltabilmek amacıyla iç hukukumuzda Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuru hakkının kabulü, anılan bilinçlenme ile doğrudan ilgilidir. Türkiye’nin önce 1987 yılında AİHS ’deki bireysel başvuru hakkını ve daha sonra 1990 yılında AİHM ’nin zorunlu yargı yetkisini tanıması sonrasında AİHM ’nin Türkiye ile

ilgili konularda verdiği kararlar gündemi daha fazla meşgul etmeye başlamıştır. Aynı zamanda verilen kararların bağlayıcı olması ve söz konusu kararların icrasını Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu tarafından izlenmesi nedeniyle, AIHM kararlarının gereğini yerine getirmek (icrasını mümkün kılmak) için anayasal ve yasal reformlar gündeme gelmiştir. Nitekim 1990'lı yıllardan bugüne kadar yapılan birçok anayasa değişikliği ve yasal reformlar aynı zamanda AIHM kararlarının gereğini yerine getirmek ve böylelikle icra edilmelerini sağlamak amacı taşıdığı da görölmektedir. AIHM kararlarının da etkisiyle artık ülke içerisinde insan hakları bakımından duyarlık oluşmaya başlamış ve böylece bireyler, devlete karşı haklarını korumak amacıyla uluslararası başvuru mekanizmalarını sıklıkla kullanmaya başlamışlardır.

DEMOKRATİKLEŞME VE SİVİLLEŞME SÜRECİ

Demokratikleşme sürecinin başlangıç aşamasında dış dinamiklerin çok daha belirleyici olması yürütmeyi ve parlamentoyu daha özgür kararlar almasına katkı sunmuş sözde Batı felsefesi, yaşam tarzı ve demokratik yapısının yılmaz savunucusu olan özde anti demokratik yapılanmalarla Türkiye'yi yerel bir demokrasi anlayışı ile yönetmeyi tabu gören iç dinamikler ağa babaları Batı toplumlarının reaksiyonundan korkmaları vesile olmuş demokratik reformlar hayata geçirilmiştir. Bu aşamada iç dinamiklerin çok etkin olmaması, Türkiye'deki demokratikleşme süreci için bariz bir özellik olarak görölmektedir. Bununla birlikte 1990'lı yıllardan sonra dünyadaki ve bölgemizde gerçekleştirilen reformlar ve yaşanan siyasi gelişmelerle birlikte artık iç dinamikler de demokratikleşme sürecinde sessiz kalmaya başlamıştır.

Bu durum 2000'li yıllarda daha açık biçimde fark edilebilmektedir. İç dinamiklerin belirginleşmesine katkı sağlayan değişik faktörlerden söz edilebilir. İlk olarak gelişen ekonomi ve özellikle özel sektörün dünyadaki gelişmelere daha hızlı ayak uydurması, siyasal iktidarları bazı yapısal reformları hayata geçirmeye zorlamıştır. Ekonomik standartların yükselmesiyle birlikte değişik toplum kesimlerinin hak ve özgürlükler noktasındaki duyarlılığı artmıştır. Bu duyarlılık ne deniyle yasama ve yürütme organları, insan hakları taleplerine daha fazla eğilmek durumunda kalmışlardır.

ULUSLARARASILAŞMANIN DEMOKRASİ VE YEREL HUKUK SİSTEMİMİZİ ETKİLEŞİMİ

Küreselleşme süreçlerinin etkisi, kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler nedeniyle insanlar hem ülke içerisinde hem de uluslararası alanda yaşanan gelişmeleri daha yakından takip etmeye uluslararasılaşmaya ve insan hakları ile ilgili gelişmelere daha fazla ilgi duymaya başlamışlardır. Özellikle diğer ülke uygulamalarının farkına varan ve Türkiye'deki durumla mukayese etme imkânına sahip olan bireyler ve toplum her zaman daha iyisini istemeye ve ülkedeki yanlış uygulamaları daha fazla eleştirmeye başlamışlardır. Bu durum insan hakları, demokrasi ve hukuk devletinin önündeki engelleri kaldırılması açısından iktidarları daha fazla zorlar hale gelmiştir.

Bu noktada özellikle 2002-2012 dönemi, sorunların ortaya çıkması ve bunlara yönelik çözüm önerileri bağlamında anayasal ve yasal reformların yapılması açısından çok önemli bir dönem olarak görülebilir. Bu dönemde siyasi iktidarların demokratikleşme, sivilleşme, ekonomi, sosyal politika, insan hakları, hukuk ve benzeri alanlarda gerçekleştirmeye çalıştıkları reformlara yönelik olarak ortaya konulan statüko kaynaklı dirençler, özellikle kitle iletişim araçlarının yaygınlığı ve çeşitliliği dolayısıyla tüm toplumun gözü önünde cereyan etmiştir. Bu dirençlerin aşılması amacıyla gerçekleştirilen 2007 ve 2010 Anayasa değişiklikleri de yine aynı şekilde herkesin takip ettiği bir süreçte hayata geçirilmiştir.

Belirtilen dönemde, karşılaşılan vesayet direnci üzerine iki önemli anayasa değişikliği gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, 2007 yılında, Anayasa Mahkemesi'nin '367 kararı' sonrasında gerçekleştirilen Anayasa değişikliği ile Cumhurbaşkanının halkın oyu ile seçilmesi esası getirilmiştir. 1982 Anayasası'nın öngördüğü vesayetçi modelin önemli bir aktörü konumundaki Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi esasının getirilmesi ile artık Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde 1961 yılından bu yana değişik zamanlarda yaşanan baskı, tehdit, hukuk dışına çıkma, kriz ve benzeri olumsuzluklar da bertaraf edilmiş olacaktır.

Vesayetin kırılması noktasında 2010 yılında gerçekleştirilen Anayasa değişikliğinde ise ağırlıklı olarak yargı vesayeti ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Özellikle Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun (HSYK) oluşumuna yönelik getirilen düzenleme ile adli ve idari yargıdaki Danıştay ve Yargıtay'ın vesayeti kırılmıştır. Öte yandan Anayasa Mahkemesi'nin oluşumu daha çoğulcu hale getirilmiştir. Bunun yanı sıra, askeri yargı düzeni ile ilgili yenilik de kısmen vesayetin kırılması noktasında olumlu bir katkı sağlayabilecektir.

1982 Anayasası'nın öngördüğü vesayetçi yapının tasfiyesini sağlayan söz konusu iki değişikliğin de halkoyu ile kabul edilmiş olması, esasen halkın da yapısal reformların

gerçekleştirilmesi gerekliliğine ve anayasal ve hukuksal sistemimizin de hızla uluslararası statüye uygun hale getirilmesi kanaatine sahip olduğunu göstermektedir. Yaşanan bu gelişmelerle birlikte 2000’li yıllara gelindiğinde Türkiye’ de tabandan gelen güçlü bir talebin mevcut olduğu, sadece dış dinamiklerin değil, aynı zamanda iç dinamiklerin de artık demokratikleşme ve yerel zihniyetten kurtulup uluslararasılaşma adımlarının atılmasında belirleyici olduğu görülmektedir.

DEMOKRATİKLEŞME SÜREÇLERİNDE AVRUPA BİRLİĞİ’NİN ROLÜ

Demokratikleşme süreçlerinin başlangıç aşamasında, başta AB olmak üzere uluslararası dinamiklerin oldukça önemli etkisi olmuştur. Ülkeye hâkim olan içe kapanık, dünyadan kopuk, milletinden korkan politikaların aşılmasında, evrensel düzeyde bir demokrasi ve insan hakları kabulünün yerleşmesinde AB’nin ve AB uyum sürecinin etkisi yadsınamaz.

AB üyeliği hedefi doğrultusunda gerçekleştirilmesi gereken Kopenhag Kriterleri, Türkiye’nin demokratikleşme standardının yükseltilmesine ciddi katkı sağlamıştır. Kopenhag Kriterleri’nin üç önemli başlığı olan ‘‘insan hakları standartlarının yükseltilmesi’’, ‘‘sivil demokrasi’’ ve ‘‘serbest piyasa ekonomisi’’ esasen Türkiye’deki demokratikleşme sürecinin olmazsa olmazları olarak da görülebilir.

AB’ye uyum süreci çerçevesinde 2004 ve 2010 yıllarında gerçekleştirilen kapsamlı anayasa değişiklikleri ile 1982 Anayasası’nın yaklaşık üçte biri değiştirilerek; demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi alanlarında önemli mesafe alınmıştır. AB Uyum Paketleri kapsamında hayata geçirilen bu değişiklikler, bir yandan demokrasiyi ve hukuk devletini güçlendirmiş, diğer yandan da Türkiye’nin daha özgür bir ortama kavuşmasını sağlamıştır. Bu değişimlerin, toplumun tüm kesimleri tarafından sahiplenilmiş olması, bu adımların sadece AB tarafından istendiği için değil, aynı zamanda toplumsal taleplere karşılık geldiği için atıldığı bir göstergesidir.

Önümüzde 12.cumhurbaşkanlığı seçimi gerçek anlamda cumhurun yani halkın başkanını kendi özgür iradesi ile seçeceği ilk seçim olması münasebeti ile çok büyük önem arz etmektedir. Siyasi görüşümüz farklı olabilir yaşam biçimimiz farklı olabilir, etnik yapımız farklı olabilir bunlar çok doğal haklardır ve evrenseldir hiç kimsenin karışma ve şekillendirmeye hakkı olamaz, ancak en önemli haklarımızdan olan seçme ve seçilme hakkımızı devletin başkanını

seçme hakkını ilk defa kullanma hakkına sahip oluyoruz. Demokrasinin tartışılmaz unsuru olan çoğulculuk kavram ve uygulamasına saygı göstererek bizim seçimimiz olacak bu ilkin hazını yaşayalım. Unutmamamız gereken en önemli etken bizler yani halk bu ülkenin tek sahibiyiz. Yetki verdiğimiz bürokratlar, kurumlar, siyasiler bizim adımıza bizim görev verdiğimiz sadece yetkililerdir, tamamı bu ülkenin selameti için yarış içerisindedirler ve asla Türkiye'nin menfaati olmayan bir yapıya izin vermezler, sadece yolları yani siyasi düşünce ve becerileri farklı hiçbiri ama hiçbiri birbirlerine ya da bizlere düşman değil. Siyasilerin çekişmelerine tebessüm ve demokratik anlayışla bakarak sahip olduğumuz gücün farkında olarak ilk demokratik hakkımızı barış ve huzurla kullanmasını bilelim ki, anti demokratik karanlık zihinleri mutlu etmeyelim.